

הצבר המטייל

הישראלים נקראים צברים – prickly pear, כמו הפרי הם קוצניים מבחוץ, אבל מתוקים מבפנים...
 צמח הצבר המזוהה יותר מכל צמח עם ישראל, איננו, למרבה האירוניה, אחד מצמחיה האוטנטיים של אדמת ארץ ישראל, אלא צמח שהובא מחוצה לה (מקורו במרכז אמריקה) לפני כמאתיים שנה ואוקלם בה. ואולם קליטתו במרחב הארצישראלי עלתה כה יפה, עד שהוא נעשה לאחד מסמלי המקום המובהקים של הארץ.
 הכינוי "צבר", הפך מקובל בשנות השלושים והארבעים, נועד לבטא את ההבחנה שהלכה והתחדדה בקרב הציונים בין ה"יהודי" בן הגלות ל"יהודי החדש" - בן הארץ. הציונות היתה דת חדשה של המהפכנים שהגיעו לארץ, והצבר היה מודע לייחודו התרבותי. היו לו סמלי זהות ילידיים וסגנון חיים ארצישראלי מיוחד בשפה, בלבוש ובתרבות הבילוי בצוותא.

שרוליק - הוא דמות מצוירת המסמלת את ישראל.
 הדמות צוירה לראשונה ב-1956 על ידי הקריקטוריסט והמאייר דוש (קריאל גרדוש), ניצול השואה שעלה לישראל מהונגריה, והופיעה במשך שנים רבות בהקריקטורות שפרסם ב"מעריב".
 שרוליק מתואר בדרך כלל כנער צעיר עם כובע טמבל וסנדלים תנ"כיים, הלבוש במכנסי חאקי קצרים. שרוליק הוא ציוני חלוצי ונמרץ, אוהב הארץ והאדמה.

מיהו הצבר?

הכינוי "צבר", נהיה מקובל בשנות השלושים והארבעים, וביטא את ההבדל החשוב אצל הציונים בין ה"יהודי" הגלותי ל"יהודי החדש" - בן הארץ. הציונות היתה דת חדשה של החלוצים שהגיעו לארץ, והצבר היה מודע לייחודו התרבותי. היו לו סמלי זהות ילידיים וסגנון חיים ארצישראלי מיוחד בשפה, בלבוש ובתרבות הבילוי המשותף.

הכינוי "צבר" היה מאד מקובל עד שנות השבעים.

משמעות הטיול בתרבות הצברית

• הטיול – ידיעת הארץ

הטיול יוצר קשר רגשי בין האדם והאדמה, וכך מחזק את האידאולוגיה הציונית. תיאורי הנוף מרגשים

שיר בוקר – נתן אלתרמן (1933)

"נלבישך שלמת בטון ומלט
ונפרוש לך מרבדי גנים,
על אדמת שדותיך הנגאלת
הדגן ירנין פעמונים."

ידיעת הארץ – קטע קריאה מעוז אלמוג.

We will dress you with a robe of concrete and cement, and we will roll out for you
carpets of gardens. On the soil of your emancipated fields the wheat will sing with
joyous bells

נתן אלתרמן שר למולדת שיר אהבה גברי, בוטח, שתלטני: המשורר מדבר בלשון רבים
ומייצג בכך את החלוצים בוני המולדת. המולדת מצטיירת כאישה אהובה וכנועה. בשורה
ארוכה של פעלים מכריז המשורר על מה שאנו, החלוצים, הולכים לעשות לה

הכרת המולדת -

"רצינו לחדש חושים שניתקו, להגיע דרך
התנ"ך לשורשיות עמוקה יותר מאשר של העיירה
והגולה", נחום גוטמן

We wanted to renew senses that were dulled, to reach through the bible a deeper rooting than that of the shtetl and the Diaspora.

ציורים של ראובן רובין ובחום גוטמן, השדות והפרדסים מוטיב חוזר ביצירה הישראלית הצעירה.

המולדת- המילה השכיחה ביותר בספרי הלימוד עד שנות החמישים

משמעות הטיול בתרבות הצברית

הטיול – כגישה חינוכית

- כשמטיילים אפשר ללמוד בלי ספרים.
- תאם את אידאולוגית ההתישבות העובדת.
- אצל הצברים הטיול הממשי בנוף הוא מסע לרכישת רגשות שייכות למקום.
- תרבות החבורה.

לטיול יצאנו

<http://www.youtube.com/watch?v=MG1P-eYF1JU>

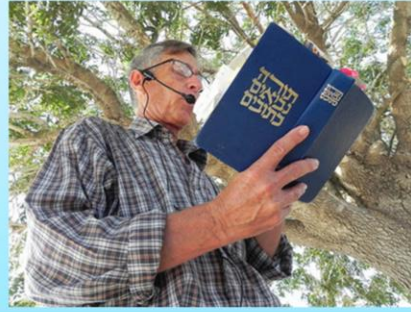

רכישה - acquisition

משמעות הטיול בתרבות הצברית

התנך כמורה הדרך

- יצירת קשר וזיקה בין ההיסטוריה לבין ההווה
- המקום כגורם מחבר בין עבר לעתיד

זיקה – affinity' connection
מורה טוב – מורה לחיים
מורה דרך – tour guide

הטיול כאידאולוגיה

- עמדה אנטי בורגנית, אנטי גלותית
ללמוד "דרך הרגליים"
- התעוררות לאומית והבלטה דורית

אנטי בורגני – יציאה מהעיר, טיולים רגליים סגפניים כמעט, עם מימיה לחם יבש וספר תנ"ך. מוטיב ההשרדות.

אנטי גלותי – הצבר הוא הקלברי פין יהודי: אמיץ!
התעוררות לאומית – צעדות ושירה בקול

הבלטה דורית – generational prominence הצברים השתמשו בבקיאות (expertise, familiarity) שלהם בידיעת הארץ כדי להראות את המקום ההיסטורי והייחודי שלהם לעומת המייסדים. הציונות – דת חילונית. הצבר – בחור ישיבה בישיבת תנועות הנוער. מכשיר לקביעת בעלות על המולדת: ריטואל שבו המהגרים ביקשו לכבוש ברגליהם את הארץ, להגיע למקומות שרגל אדם לא דרכה בהם. וכך לזכות בחזקה על הארץ.

הטיול כאידאולוגיה

• מכשיר לניכוס המולדת ובעלות עליה:

דמות הסייר (scout) הפכה לסמל. עד היום היחידות המובחרות בצבא נקראות ה"סיירות".

ניכוס – appropriation – סיור – tour, for the purpose of getting to know a place, in the army with the implication of reconnaissance

לדבר על גאוות יחידה, אחוות לוחמים, כולם בשביל אחד, אחד בשביל כולם, והערכים שהם אבני יסוד בתרבות הישראלית.
המסע מכשיר לבדיקת תפקוד הפרט במצבי לחץ, להזכיר "משמעת מיים". מבחן פטריוטיזם, השבעת החיילים למולדת.

הטיול – חלק בלתי נפרד מהתרבות הישראלית

- בחצר גן הילדים
- בבית הספר – טיולים שנתיים
- בתנועות הנוער – השבעות בטיולים "מים לים"
- בצבא – המסע
- וגם אחרי הצבא..

עד היום: בגן: סיורי חצר להכרת החי והצומח
 בבית ספר – יציאה למס ימים פלוס לינה לצורך גיבוש חברתי social unification לא נשמע באמריקה, לא חלק מהתרבות הקפיטליסטית, אבל שריד סוציאליסטי גאה בתרבות הישראלית העכשווית.
 תנועות הנוער – כמסגרת אידאולוגית והכנה לצבא
 בצבא – עד היום להיות בסיירת זה אין, ג'ובניק זה לא, אבל יש גם שינויים.

וכמו תמיד – אנחנו יודעים לצחוק על עצמינו.

הטיול – חלק בלתי נפרד מהתרבות הישראלית – גם היום!

•**התרמילאים:** החל משנות השמונים הצבר הפסיק
לגלות את המולדת דרך הנוף, והתחיל לגלות את עצמו
דרך נופי העולם.

• אבל לא כל המאפיינים של
הטיול הישראלי נעלמו, גם
היום יש בטיולי תרמילאים
מבחיני יכולת, והדגשת החבורה.

אל המעין

<http://www.youtube.com/watch?v=ir0GLCwFIOE>

<http://www.youtube.com/watch?v=dcoQ0OSILGA>

<http://www.youtube.com/watch?v=WX3zXFtLTxY&feature=related>

http://www.youtube.com/watch?v=9BL_B8CfA_4&feature=related

•קריאת טקסט של דריה מעוז

עוז אלמוג

הצבר - דיוקן

א. השיבה אל הטבע בתרבות החלוצית

1. מיסטיפיקציה של נוף הארץ

בשנות העשרים החלו להתפרסם ספרי לימוד ועיון למבוגרים ולנוער על הגאוגרפיה והטבע (החי והצומח) של ארץ ישראל וכן שפע של ספרי הדרכה למטייל העברי - רובם בהוצאת קק"ל והסתרדרות העובדים.²⁹ הנחת הכותבים, וכן המחנכים שהשתמשו בספרים, היתה שהכרת הארץ נחוצה לא רק מסיבות אינטלקטואליות ומעשיות, אלא גם מסיבות אידאולוגיות. הם סברו, וכמסתבר בצדק, שהחיבור בין דעת (ידיעת הארץ) לדגש (אהבת הארץ) הוא מכשיר פדגוגי ליצירת הזדהות עם הארץ והרגשת שותפות במפעל החלוצי.³⁰

עצם השם "ידיעת הארץ", ... שבו הוכתרו ספרי הגאוגרפיה והטבע מרמז על תוכנם הרגשי - בבחינת לדעת אשה.

הוראת הטבע והגאוגרפיה של ארץ ישראל שימשה... בגלוי ובסמוי מכשיר אידאולוגי להוראת "ציונות", ובעיקר להטמעת המשמעויות הרגשיות של נוף הארץ.

ואולם אם אצל החלוצים בני שלוש העליות הראשונות המסע הממשי והמילולי בנוף הוא מסע לגילוי הארץ ואולי אף לגילוי עצמי (של אדם שעשה מהפך בחייו), ולעתים גם חלק ממסע הסברה ציוני לחיזוק המודעות הלאומית בקרב כלל ציבור המתיישבים, הרי שאצל הצברים המסע הממשי והמילולי בנוף הוא מסע לרכישת בקיאות ילידית ורגשות שייכות למקום. מכאן ריבוי הדימויים הארוטיים בתיאורי הנוף בכתביהם.

מתוך: "הצבר - דיוקן". תל אביב: עם עובד, 1997.

ספרי עיון textbooks
שפע abundance
הדרכה guidance
הנחה assumption
נחוצה necessary
סברו - חשבו
מסתבר to turn out
שותפות partnership
מפעל - operation, factory

הוכתרו, להכתיר to crown
מרמז, לרמז to hint, imply
תוכן content
בבחינת - in terms of
בבחינת as in
בגלוי openly
בסמוי covertly
הטמעה assimilation

מסע journey
מילולי verbal
גילוי discovery
מהפך revolution
הסברה propaganda
מודעות awareness
בקרב within
רכישה acquisition
בקיאות expertise
ילידית native
שייכות belonging

החזית הפסיכולוגית 789 - 788 פרידה משרוליק

מיתוס legend

מחזורי	periodical
תגובה	reaction
פלצות	terror
שומרי החומות	guards of the gates
שמרנים	conservatives
הגשמה	materialization of (settlement)
ספק	doubt
צו, לצוץ	to appear
השפעה	influence
פרצות	breach
תמים	innocent
יומרני	pretentious
עגומה	dreary
סער	stormy
מעצבת	forming

המתקפה על מיתוס הצבר

בשנות השישים כבר נהפכו הראיונות עם בני נוער לפני הגיוס למנהג מחזורי בעיתונות, וכך גם תגובת הפלצות והאגוואלד של שומרי החומות והשמרנים שתשובות הצעירים לא תמיד נעמו לאוזנם הפטריוטית. התברר בכל פעם מחדש שדור הצברים של שנות השישים, או לפחות מקצתו, אינו חושב רק על מולדת והגשמה, אלא גם על דברים 'אגואיסטיים' יותר כמו קריירה ולימודים. פה ושם עלו בקרב הצעירים גם קולות של ספק וביקורת באשר לקלישאות הציוניות. הם צצו בשל ההשפעה הגוברת של תרבות ההדוניזם, המטריאליזם והקרייריזם האמריקנית והפרצות שהיא פתחה בחומת התרבות הישראלית, ובשל הפער המתרחב בין האידאליזם התמים והיומרני של האבות-המייסדים ובין המציאות היומיומית העגומה. זאת ועוד, הדור השלישי של הציונות לא חווה את תקופת הסער המעצבת ולא היה שותף לגאווות היחידה של מי שנחשבו ל'מגש הכסף', ולכן פיתח ריחוק קל מן הערכים שלא הוא יצר.

מתוך: "פרידה משרוליק - שינוי ערכים באליטה הישראלית". חיפה, אוניברסיטת חיפה וזמורה ביתן, 2004.

תרמילאים

על פי דריה מעוז.

ייחודם של הישראלים

לתרמילאים הישראלים יש מאפיינים ייחודיים. מדובר בקבוצת אנשים שמתאפיינים בגיבוש ובקשרים בין אישיים חזקים במיוחד, שנוטים להתכנס בתוך עצמם ולא להתערבב בכלל עם אחרים (יותר מאשר תיירים אירופאים) ושטוילם עומד ביחס ישיר לשירותם הצבאי. מצד אחד מנסה הטיול להיות ההפך מהשירות הצבאי באמצעות פעילות שחורגת מהשגרה (סמים, מין, שבירת נורמות), אך מצד שני הוא המשך ישיר לצבא (בגיבוש, בהתנהלות, בסלנג). הטיול הוא גם המשך והשלמה של טקס המעבר לבגרות שאותו לא הספיקו המטיילים לסיים כחיילים, מאחר שעדיין היו קשורים משמעותית להוריהם.

תרמילאות, כך עולה ממחקרים, מתרחשת לא פעם בצמתים בחיים ונועדה לענות על שאלות זהות. אנשים נוסעים למקומות מרוחקים כדי למצוא את עצמם ופעמים רבות הם סבורים שהצליחו. אך האם הפתרון שהושג במקדש בתאילנד או באשראם בהודו יישאר לנצח? האם הוא ישפיע על מהלך חייו של האדם? על כך אין עדיין תשובה.

מאפיינים – characteristics

גיבוש – unification

נוטים – tend

יחס ישיר – directly related to

חורגת – deviates

שגרה – routine

התנהלות – conduct

בגרות – maturity

משמעותית – meaningful

מתרחשת – occurs

צומת, צמתים – intersection, junction

נועדה – was intended

סבורים – to think that

לנצח – forever

מהלך – course

אמא אדמה

אריק איינשטיין

מילים: יענקל'ה רוטבליט

לחן: מיקי גבריאלוב

היא תביט אלי טובה וחכמה
 כמו בִּבְּן השֵׁב הַבִּיָּתָה מִן הַדֶּרֶךְ
 תַּחֲבֹק אוֹתִי אֵלֶיךָ בְּנִשְׁמָה חֲמָה
 אמא אֲדָמָה.

נשימה – breath
 מסע – journey
 לחבוש, חובשת – to dress (a wound)

היא תגיד - "אַתָּה עֵיִיף מִן הַמָּסַע"
 אל תִּפְחַד אֲנִי חוֹבֶשֶׁת אֶת פְּצְעֶיךָ"
 היא תִּיקַח אוֹתִי אֵלֶיךָ כְּשֶׁאֶקְרָא בְּשֵׁמָה
 אמא אֲדָמָה

היא תביט אלי טובה וחכמה
 היא שְׁקֵטָה כָּל כֶּךָ וְכִמּוֹ תִּמְיד סוֹלַחַת
 תַּחֲבֹק אוֹתִי אֵלֶיךָ בְּנִשְׁמָה חֲמָה
 אמא אֲדָמָה.

<https://www.youtube.com/watch?v=ZpCtixrfSI4>

קום והתהלך בארץ

יהודה אליאס

מילים: יורם טהרלב
לחן: יאיר קלינגר

קום והתהלך בארץ

בתרמיל ובמקל.

ונדאי תפגוש בדרך

שוב את ארץ ישראל.

יחבקו אותך דרכיך

של הארץ הטובה,

היא תקרא אותך אליה

כמו אל **ערש** אהבה.

זאת אכן אותה הארץ,

זו אותה האדמה

ואתה **פיסת הפלע**

הנצרבת בחמה.

ומתחת לאספלט

לבני **הראווה,**

מסתתרת המולדת

ביישנית וענווה.

קום והתהלך בארץ...

וכרמי עצי הזית

ומסתור המעיין

עוד שומרים על חלומה

וחלומנו הישן.

וגגות אודמים על הר

וילדים על השבילים,

במקום שבו הלכנו

עם **חגור** ותרמילים.

קום והתהלך בארץ...

backpack תרמיל

walking stick מקל

cradle ערש

piece פיסה

rock סלע

to be scorched נצרכת, להצרב

חמה – שמש

showcase ראווה

to hide מסתתרת, להסתתר

shy ביישנית

modest ענווה

grove כרם, כרמים

hideaway - מסתור

spring (water) מעיין

battle gear חגור

https://www.youtube.com/watch?v=EU0cm1uil_M

סימני דרך

יהורם גאון
מילים ולחן: נעמי שמר

מי זוכר ומי יודע
את הדרך אל ביתי
מי אשר קולי שומע
הוא יבוא הביתה אתי
ענני נוצה ממעל
והשלף לרגלי
וידגדון פעמון הפלא
השומר תמיד עלי

אי משם, שר לו בדרך
אי משם, שר פעמון
אי משם, שובה הביתה
בזמן הנכון!

אם שכחתי את הדרך
המוכרת משנים
פה ושם בצד הדרך
נשארו לי סימנים:
חץ אחד הנה שלום
מציר בגיר לבן,
לך לך אחר הרוח
שתי פסיעות ורבע מקאן!

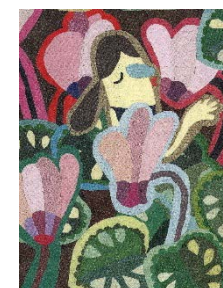
אי משם ...

מחצבה בצד הדרך
ועליה צל אילן
ובאר אחת או שתיים
לי לאות ולסימן
עז אחת שחורה קלילה
הלוחקת את השיחים
רק למיטיבי הלכת
השבילים הללו פתוחים

אי משם ...

לא לבד אני בדרך
ההולכת אל ביתי
יש חבר אחד או שנים
שהולכים הביתה אתי
ובשמש השוקעת
בדיגדון פעמונים
הם ידעו לפענח
לי את כל הסימנים

אי משם...

<https://www.youtube.com/watch?v=gsw1z4xANfs>

הטייל הקטן

נעמי שמר
מילים ולחן: נעמי שמר

לטייל יצאנו
כלנית מצאנו
על גבעת הדשא במערב
אל ההר עלינו
את הים ראינו
ומשם ירדנו בדהרה.

צב זקן פגשנו בדרך
בית ענקי החזיק על גב
בתהלוכה נהדרת
אלף נמלים נשאו חגב.

בשלולית המים
שמן תרגלים
על החוף ישבנו בתוך סירה
בחלקת אספסת
רצנו בתופסת
כל הלטאות נבהלו נורא.

באנו בשורה אל הכרם
רוח סערה וענף נשבר
שמה בין תילי חפרפרת
אלף רקפות כל אחד ספר.

אז מאוד עיפנו
והביתה שבנו
שמש כבר יורדת ומאחר.
רק בתוך הדשא
כלנית לוחשת
שובו בשלום
נפגש מחר.

<https://www.youtube.com/watch?v=5GK1E1EvO84>

אוצר מילים: הצבר המטייל

לבטא	to express
ביטוי	expression
זהות	identity
חלוצים	pioneers
תרבות	culture
משותף	common
טיול	trip, journey
התיישבות	settlement
נוף	scenery
הדרכה	guidance
רמז	clue
מסע	journey
שייכות	belonging
קשר	connection
גורם	factor
תנועת נוער	youth movement
לגלות	to discover

בבקשה לתרגם את המשפטים הבאים:

1. The trip to South America was great! It is hard to express how beautiful the scenery is!
2. The pioneers belonged to many different youth groups.
3. The researcher tried to discover the factors that influence youth in the Settlements.
4. The youth guide gave the children clues and they discovered the answer to the riddle (חידה).
5. They went on a common (joint) journey to discover their cultural identity.